

კიტა აბაშიძე.

834
2

25

თავალი

აკაკი წერეთელი

(სალირიკო პოეზია)

ქუთაისი

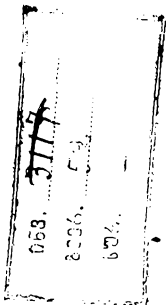
ლექტორმუქცავი ი. ვილაძისა.

1908

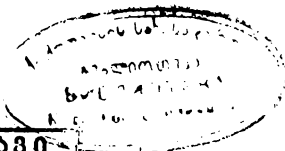
14.

კიტა აბაშიძე.

834

მ. სპსი წმინთი.

ნიგნაგანი - ქუთაისი
 მამულ-მეკლავი ი. კლაძისა.
 1908

ნიგნაგანი — 1937

~~~~~  
Печатать разрешено.  
~~~~~

თ. აკაკი წერეთელი.

ქართულ რეალურ ლირიზმის საუკეთესო წარმომადგენელი თ. აკაკი წერეთელია, რომლის სალირიკო ლექსებზედ გვექნება ამ წიგნაკში ბაასი.

თუ გნებავთ გაიგოთ, რა განსხვავება არის რომანტიულისა და რეალურის ლირიზმის შორის, აიღეთ ბარათაშვილის ლექსები და შეადარეთ აკაკი წერეთლის ლექსებს. ბარათაშვილი ისეთ გრძნობათა შესახებ ლაპარაკობს, „რომელთა გამოთქმა მოკვდავთ ენითა არ ძალუძს“, ისეთი გრძნობებით არის გამსჭვალული, „რომელთა სახელი კაცთა ვერ დასდვან“; მისი ფიქრები „ლაჟვარდის ცისაკენ მიისწრაფვიან და მის იქით ეძიებენ სადგურს, მაგრამ იქამდის ვერ მიაღწევენ და ჰაერშივე განიბნევიან“. ბარათაშვილს „გულ დახურულთა მეგობარი“ ბუნება უყვარს და „სწამს, რომ არს ენა რამ საიდუმლო უასაკოთაც და უსულთ შორის“ და ამიტომაც განმარტოებულს ფრიალო კლდეზედ მდგარის ალვის ხის ფოთლების შრიალთა სმენა იცის და „მრავალ დროის მოწამე, უტყვის მტკვრის ბუტბუტს მიაშურებს სევდიანი, ფიქრთ გასართველად“. ბარათაშვილი სულით მარტოობას დასტირის, უმაღლესის

სასოწარკვეთილებით აღსავსე, პირად, ინდივიდუალურ, განსაკუთრებულ, არა ჩვეულებრივ გრძნობათა გვისახავს საოცარის ნიჭით, ერთის სიტყვით, ბარათაშვილს პოეტი ზეკაცად, არა ჩვეულებრივ ადამიანად მიაჩნია, პოეზია კი ღვთის „ტაძრად, შესაფარად, უდაბნოდ მდგარად, სად ენთო მარად უქრობელი წმინდა ლამპარი, ანგელოსთაგან იკვროდა სად ღვთის ქნარი და განისმოდა ციურთ დასთა გალობის ზარი“.

თ. აკაკი წერეთელი პოეტსა და პოეზიას სულ სხვა გვარად უცქერის. პოეტი ის ფუტკარია (ეს ეპიტეტი ძლიერ უყვარს თ. აკაკი წერეთელს და ხშირადაც ხმარობს), დიად, პოეტი „ფუტკარია, ხატის ბუზი, ზეცის მუშა, შორს მიფრინავს, სამუშაოდ, მიიმღერის უხარია! ყვავილიდან ყვავილებზე გადაბზუის, გადმობზუის. აქაც წუწნის, იქაც წოწნის. სათაფლ-სანთლო მასალასა, არ იზოგავს, ღვთის მოცემულს, არც ნიქსა და არც ძალასა“. პოეტი თ. აკაკი წერეთლისა „არც დიდია, არც პატარა, არც ბატონი და არც მონა, არც მიწის არის, არც ცისა, შუა კაცია უბრალო, ხან მიწის არის ხან ცისა“ თ. აკაკი პირად განსაკუთრებულ გრძნობათა გამოსახვას გვერდს უხვევს და მარტო საერთო საზოგადო ქირ-ვარამზედ ლაპარაკობს. თვით უდიდესი და უძლიერესი ინდივიდუალური გრძნობა სიყვარულისა თ. აკაკი წერეთლისა პოეზიაში რაღაც საოცნებო არაჩვეულებრივ გაჭაეროვნებული არსებებისადმი არის მიმართული და ამ-

გვარად ეს გრძნობა სიმბოლიურ სახეს ღებულობს. „მისი სატრფო უწინ ტურფა, დღეს კი ლეჩაქ-მოხ-დილი“—ეს ხომ მისი სამშობლოა. ამგვარად თ. აკაკი წერეთელი გამომხატველია საზოგადო, საერო გრძნობათა, საერთო ჭირ-ვარაძისა და სევდისა. მისი ტანჯვა ხალხის უმეტესობის ტანჯვაა. მისი სევდა და მწუხარება ერის კვნესა და გოდებაა, მისი სასოჯბა და იმედები ერის ლტოლვილებაა და ერის სურვილებია.

ბუნება იმდენად იტაცებს, რამდენადაც საერთო მისწრაფებათა გამომსახველია, **სიცოცხლე და სიკვდილი** იმისდა მიხედვით ეინტერესება, თუ რა დამოკიდებულება აქვს მის სათაყვანო საგანთან. ამ მხრით თ. აკაკი წერეთლის მწერლობა მეტად ერთგვარია. მთელის მისის ლექსების საგალობელი საგანი ერთი და იგივეა, ერთსა და იმავე ჰანგზედა მღერის, მაგრამ აქვე უნდა ვსთქვათ, რომ ეს სრულიადაც არ ამცირებს პოეტის ნაწერების არც ღირსებასა და არც მნიშვნელობას. ისტორიულად და ფსიხოლოგიურად სრულიად ბუნებრივია და მისახვედრი, რომ ჩვენს მგოსანს მარტო ერთი ფიქრი და აზრი უტრიალებდეს თავში. ეს მწერლის მოქალაქობრივ სიკეთესაც ამტკიცებს, ხოლო ესტეტიურად, ჩემის აზრით, პოეტის ხელოვნება მით უფრო მაღლად არის დასაყენებელი, რამდენადაც ერთსა და იმავე საგანს ღრმად და ყოვლის მხრი დაგვისურათებს.

ყოველივე საგანი, ყოველივე მოვლენა ცხოვრებაში იმდენზედ რთულია და მრავალმხრივი, რომ ერთის კაცის ხელოვნება ვერც კი შესძლებს საგნის სიღრმე-სიგანით გამოსახვასა და აწერას, ამიტომაც, როცა ნიჭიერი პოეტი ერთსა და იმავე მოვლენას რამდენჯერმე შეეხება, რამდენჯერმე აიღებს თავისი გალობის საგნად, მით უფრო დაამტკიცებს ხელოვნების შეგნებასა და უნარს, თუ ყოველთვის სულ სხვადასხვა ჰანგებზედ მომართავს თავისს ჩანგს და საგნის სხვადასხვა მხარეს დაგვანახებს.

ამით არც ის მინდა ვსთქვა, რომ თ. აკაკი წერეთლის პოეზიას საგნის მრავალგვარობა აკლდეს, ანა და მთლად მთელი მისი მწერლობა ერთს საგანს ეხებოდეს. არა, თუ გნებავთ პატარა ლექსები, რიცხვით მეტი, სხვადასხვა საგანს ეხება და არა ერთსა და იმავეს. მაგრამ საუკეთესო ნაწილს თ. აკაკის პოეზიისას და ამ საუკეთესო ნაწილის უმეტესობას საგნად ერთი და იგივე აზრი და ფიქრი აქვს, რომელიც მთელის მოაზრე და გონიერის საქართველოს მთავარი აზრი და ფიქრია.

I

როგორც ალექსანდრე ჭავჭავაძე უნდა ჩაითვალოს სიყვარულის მგალობელ პოეტად, რომელსაც ეს სანეტარო და სიცოცხლის მიმნიჭებელი გრძნობა მოუხამული და მოწამლული ჰქონდა საერთო კვნე-

სისა და გმინვის გამო, ისე თ. აკაკი წერეთელიც იმ „სატრფოს“ მგოსნად უნდა დაისახოს, რომელსაც საერთო არა აქვს რა ხორციელ სატრფოსთან, მაგრამ რომელიც პოეტის საოცარმა ნიქმა განახორციელა, სული ჩაუდგა, ნამდვილ „ცხრა-კლიტულში დამწყვდეულ ნესტან-დარეჯნად“ გაიხადა და მისი ტარიელობა თავს იდვა და დღემდის დაუღალავად ისეთივე სიცოცხლით, ისეთივე გატაცებით თავს ევლება ამ „სატრფოს“.

„მაგრამ იცით მისი სატრფო ვინ არი?

„ძველი ტურფა, დღეს მკვდარივით მძინარი,

„ფეხ-შიშველი, თავზედ ლეჩაქ ახდილი“.

სიკბუკიდან პოეტი იმაზედ კენესასა და ოხერაშია; სტირს უბადრუკი და წარსულს დროებას ოცნებით ეძებს.

„მთა კლდეს შეჰბლავის, ჩასძახის ქვესკნელს,

„წყალსა მიჰყვირის მსწრაფლ მიმავალსა,

„მაგრამ ვერ პოვებს ნუგეშის-მცემელს

„და უმრავლდება წყლული საწყალსა“.

რა ნუგეში უნდა ნახოს ან კი ბუნებაში, როცა ყოველივეს ბუნებაში და თვით ბუნებას მისთვის ერთი აზრი აქვს და ერთის აზრის საზომავით სკვრეტს პოეტი ყოველივეს.

„მთანი და კლდენი სისხლს უჩვენებენ,

„ქვესკნელი საფლავს და ძვლებს გამხმართა,

„რომელნიც ანდერძს მოგვაგონებენ

„მსხვერპლად შეწირულთ ჩვენთ წინაპართა“.

სიკაბუკიდან იმ დრომდის, ვიდრე პოეტს „გუ-
ლი წყლული შეექმნა, სული კრული, სახე მკვანარი-
თმა კალარა“, არ არის ისეთი შემთხვევა, არ არის
ისეთი გარემოება, რომ თავის საყვარელი სამშობ-
ლო არ აგონდებოდეს. პოეტს „თავი ტარიელ
ჰგონია, ოცნებით გარემოცულსა, უხმობს ფრი-
დონს და აეთანდილს“, რათა, „მხარი მხარს მის-
ცენ, ხელი ხელს, ნესტან დარეჯან ქაჯებს ჰყავს,
მოელის ტურფა გამომხსნელს“.

თვით ბუნებაც-კი განხორციელებული თა-
ნამგრძობი მეგობარია მგოსნისა, მისი თანამოაზრე-
ბუნების მშვენიერება მისთვის მოწამლულა, რაკი
გული სევდითა აქვს მობურვილი. მისთვის ციხე
ცოცხალი არსებაა, თავისებური პოეტი, რომელ-
საც აგონდებოდნენ ტკბილნი დრონი, თვისის პა-
ტივის და დიდებისა, ოდეს გმირთ გმირი მისი პატ-
რონი, ჩხუბების შემდეგ გამარჯვებული პირდაპირ
იმას მოაშურებდა“. დღეს კი ეს ამაყი ციხე „ტკბი-
ლი დროს მგოსანი, იყო ტანჯვაში და შეკმუხვნი-
ლი, ამაყი სახე მას ჩაეხატა მდინარე წყალში“.

ზემოდაც მოვიხსენიეთ, პოეტს „მთანი და
კლდენი სისხლს უჩვენებენ, ქვესკნელი საფლავს და
ძვლებს გამხმართა“.

მუსიკის საკრავები მისთვის იმავე დაჟინებუ-
ლის აზრისა და ფიქრის აღმძვრელია. როცა მწყემ-
სის სალამური ესმის, რომელიც „გაჰკივის მთა და
ველში, ტკბილსა ხმასა ცაში ჰკარგავს და სევდი-
სას შავს ქვესკნელში“, მაშინ პოეტის ფიქრი მის

ხმას „გარს ეხვევა, ვითა ძმა ძმას და მისი კენესა აგონებს საქართველოს მწარე მოთქმას, ხან თათრები აკენეებენ, ხან თურქები აოხრებენ, ხან სკვითები დროს შერჩევით, მყუდროებას უშფოთებენ“.

მეზურნის შიქასტას სულ-მოწხამული მგოსანის გული ძვერით თანაუგრძობს, „ვით სნეულსა მისივე მსგავსი სნეული“ და მუდარებით მიჰმართავს:

„ახ, მეზურნეე დაჰკა, დაჰკა!

„გამაგონე ეგ სევდის ხმა!

„მაგაშია ჩემთა ძველთა

„მამაცური ოხვრა-მოთქმა,

„გამიხურე ჰაგნით გული,

„ეგებ დასდნეს მწუხარება,

„და ჩემთ თვალთა გადმოსთხიონ

„ნადვლიანი მდულარება“.

მაგრამ იმას კი

„ნურვინ ცდილობს იმ ცრემლებში.

„ნახოს კერძო სიყვარული,

„იქ იწნება საიდუმლო

„გულ გამხეთქი, დაფარული“!.

თარიც უყვარს ჩვენ მგოსანს, ვითა სიმბოლო საეროვნო მუსიკისა, თარი „გულ საკლავად მკენესარი, მწუხარების უკუმყრელი რომ არი, სიმები რომ დაიწყებენ ჟღერასა, სული შფოთვის გული შეიქმს ძვერასა. ყურსა უგდებს უცნაურსა ციურს ხმას, იორკეცებს აღტაცებით გულისთქმას და შორს მიჰყავს მომხიბლავსა ოცნებას“.... ეს ოცნება

იმდენზედ დიდია, რომ იმასაც კი ჰხედავს, ვითომ „არვის ჰმონებს შემკობილი ეს მხარე“.

მისთვის სულ ერთია, სად, რა დროსა და გარემოებაში ესმის მუსიკა, ყველგან და ყოველთვის მუსიკა ერთ ფიქრს აუშლის ხოლმე, ერთს რასმე აგონებს, თითქოს ყოველთვის და ყოველგან მუსიკას, ამ თავის-თავად უპირადო და უგრძობელ რასმე, მარტო ჩვენი მგოსანი ჰქონდეს სახეში და მისი სამშობლო მხარე: „სიმნი მკენესარნი სამარის ხმითა ზედ დასტირიან რალაც საგანსა და უცნაურის თანაგრძობითა ეს ჩემი გულიც ეტყვის მათ ბანსა“, ამბობს პოეტი ერთ ლექსში, რომელიც რუსეთში უნდა იყოს დაწერილი, და განაგრძობს: „ღმერთო რა მიყვარს ეს მწარე მოთქმა, ვეტრფიანლები ამ ჩემსა ჩანგსა, მხოლოდ ამისი ეს მაცდური ხმა გულს გადამფერავს მოდებულს ჟანგსა. ეს არის ჩემი თანამგრძობელი, ეს ისმენს მხოლოდ ჩემს აღსარებას, მეაღერსება ვითა მშობელი და ცრემლით აღნობს ჩემს მწუხარებას. აი ეხლაჲა ჩემი გონება, სიმთ გააცოცხლეს, აამლელვარეს, მომცეს **წარსულთა დროთ მოგონება** და გარდმიტანეს სამშობლო მხარეს“.

ძლიერ აღვილი გასაგებიც არის ის, რომ მგოსანი ხშირათ გვიხატავს მუსიკის გავლენას მის განწყობილებაზედ. მუსიკა თავადაც რომ არ იყოს ერთი უწარჩინებულესი შტო იმ დარგისა, რომელსაც ხელოვნებას ეძახიან და ღვიძლი ძმაც არ იყოს პოეზიისა, თ. აკაკი წერეთელს მუსიკის გამომსახვე-

ლი იარაღი, ჩანგი და სალამური, პოეზიის სიმბოლოდა აქვს მიღებული და მათის შემწეობით გვამცნებს დიდ მნიშვნელობასა და ძალას პოეზიისას. თემურ ლენგის ტყვე, „გულ დაღალული, დამწვარი“ იმედსა და ხსნას ქვეყნისას არც თვალ-მარგალიტში ჰხედავს, არც ცრემლებში, რადგანაც „დამქნარი ვარდი ცრემლებით არ განელდება, არაო, მარტო ცრემლები ქვეყნისთვის საშველად არა კმარაო“ არც ხანჯალში, რადგან იმის გამარჯვების იმედი არა აქვს. ხნის იმედი მას იმ „წმინდა და დიდ საუნჯეში“ ჰგონია, რომელიც წარსულისა და მომავლის სიციცხლის გზა და ხიდათ მიაჩნია—ჩანგურში, იგი, მისის აზრით, „ქვეყნის კირი და ლხინია, სამშობლოს სისხლი და ხორცი მისივე ნაღველ ტვინია“. ეს ჩანგური მგოსანს გულზე დაუკიდია და ვერ გაეყრება, გინდ მოვლოს ტყვეობით კიდით კიდეო, „მისი სამშობლოს სიცილი და მისი მწარე კენესაო ორივე ერთად სიმებმა შიგ გულში ჩაიკვნესაო. მგოსანი სიმებს ჩამოჰკრავს, ხმას ცასა აწვდენს ჰანგებით და ის ხმა ტყვედ ქმნილს ბაგრატსაც მოესმა ღეთისა განგებით, მოესმა: „ბაგრატ გახსოვდეს შენი სამშობლო ტკბილიო, ვინც სულს არ სწირავს სამშობლოს, არ ეთქმის ქვეყნის შვილიო.“ ეს ჩანგური ტყვედ ქმნილის მგოსნისა სავსებითი სიმბოლოა თ. აკაკი წერეთლის პოეზიისა. მიტომაც არის ასე უყვარს ჩანგური, რომელსაც მეგობრულის კილოთი ემუსაიფება: „ჩანგურო! ჩემო ჩარგურო! ოცნების ზღვაში მცურავო, შენი კრინ-

მანაჭი წკრიალი ხელახლად მომეწყურაო, ჯორა
ვაქვს ია-ვარდისა, სიმი—ბულბულის ენაო, ფრთები
არწივის გასხია, შეგფერის აღმა ფრენაო: მიმაფრენ,
მეც თან დაგყვარ, წამის-წამ კიდის-კიდესო! ვე-
ლარ მერევა სიკვდილი მე შენსა გადამკიდესო, დი-
დება შენსა მოვლენას, ციურო ტკბილო ძალაო!
დაადნა გული შენს სიმებს და სული დაიცალაო“.

ქეშმარიტად სადიდებელია პოეტისათვის მისი
ჩანგური, მისი პოეტური ძლიერი ნიჭი, რომელმაც
მართლაც რომ უკვდავი გაჰხადა იგი ჩვენის ერისა-
თვის, მართლაც რომ მის გადამკიდეა, სიკვდილი
მას ვერ ერევა და ვერც მოერევა, ვიდრე ქართული
ენა არსებობს.

II

პოეტს რეალისტს, თ. აკაკი წერეთელს, პოეტ-
ზედ სრულებით სხვა გვარი შეხედულება აქვს. მის
თვის გაუგებარია პოეტის „ღმერთებთან ლაპარაკი“.
იგი სრულებით წინააღმდეგია იმ აზრის, რომ პოეტს
„ცა ნიშნაედეს და ხალხი ზრდიდეს, მიწიერი ზე-
ციერსა“, როგორც ამბობს მეორე ჩვენი დიდი
პოეტი. თ. აკაკის პოეტი „არც დიდია, არც პა-
ტარა, არც ბატონი და არც მონა, გულს ესობა
ხან ისარი, ხან სუნნელი ვარდის კონა, უგუნურია,
ხან ბრძენი, ხან არც ის არის, არც ი'ა, გარემო-
ების საყვირი, **არც მიწის არის, არც ცისა**, მის გული
სარკედ ქცეული ბუნების ნათავხედია, მხოლოდ

მის სახეს გიჩვენებთ, რასაც შიგ ჩაუხედიც, ენაც მას ამბობს, რაც სმენას სხვისაგან გაუგონია, ან თვალს უნახავს და კეკუას გაუზომ-გაუწონია, თქვენ რომ გგონიათ არ არის, სხვებს რომ ჰგონიათ არც ისა, **„შუა-კაცია უბრალო, ხან მიწისაა, ხან ცისა“** ამ პოეტს „ცრემლში უღვსავს ნალევლი და მელნად ის უხმარია, შიგ თაფლი არის ნარევი და ზოგან ცხარე ძმარია, ზოგს ეტკბილება, ზოგს არა, მაგრამ რა მისი ბრაღია? ბუღბუღი ვაჟდს და ეკალზედ თანასწორ მომღერალია“, საწერლად გული უხმარია, კალმად ენა, „საწვერ-მახვილო ის არი, ხან სამკურნალო მალამო, ხან სასიკვდილო ისარი, მისი ქება და დიდება, მისი ღხენა და ქირი ქამანჩაა და სტვირი“.

უკეთესი განმარტება პოეზიისა და პოეტისა რეალიზმის შეხედულებით ძნელი-ღა წარმოსადგენია. რეალიზმის განმარტებით პოეტი უბრალო მომაკვდავია, დროისა და გარემოების წყალობით „სტვირითა და ქამანჩით“ აღქურვილი, „შუა-კაცია უბრალო, არც მიწის არის, არც ცისა, და ხან მიწის არის, ხან ცისა“. ამ მხრით თ. აკაკი წერეთელმა ახალ განმარტებასთან ერთად ჩვენ პოეზიას კვალიც დაამჩნია. ერთ ადგილას თ. აკაკი წერეთელი ბრძანებს: საზოგადოდ მე ხელოვნებას დიდ ყურადღებას არ ვაქცევდიო და ისე მიმაჩნდა მწერლობა, როგორც ერთი უბრალო იარაღთაგანი **დღიურ ავკარგინობის** საბრძოლველ სასამსახუროდაო, თუ რამე ხელოვნური გამოძვლია ხელი-

დან, ეს **ძალაუნებურად და შემთხვევით** მომხდარა, თვარა ის ჩემ დღეში არა მქონია ფიქრათ, რომ მომავლისთვის ვწეროო. ამ სიტყვებს ძალაუნებურად უნდა დავეთანხმოთ, იმიტომ რომ თ. აკაკი წერეთელი აქ მარტო ჩვეულებრივ კეკლუცობის გარდა ნამდვილი გამომსახველია იმ დროის შეხედულებებისა ლიტერატურაზედ. თ. აკაკი ხომ სამოციან წლების მწერალთ ეკუთვნის. იმ დროის მწერლობა საზოგადოდ იმ აზრისა იყო, რომ ხელოვნება უბრალო იარაღია დღიურის ჰირ-ვარამისა „საბრძოლისა-ამსახურისა“, როგორც თვით აკაკი ბრძანებს. მწერლობას (სიტყვა კაზმული მწერლობა გვაქვს სახეში) პუბლიცისტიური მნიშვნელობა ეძლეოდა და ამიტომაც რუსეთში და ჩვენშიაც, რუსეთის ზედგავლენის ქვეშე, სიტყვა კაზმული მწერლობა პუბლიცისტიკად გარდაიქცა.

ზემორე მოყვანილ ჩვენის მგონის სიტყვებში ცხადად გამოსჩანს ის დიდი განსხვავება, რომელიც არსებობს რომანტიულისა და რეალურის ლიტერატურის შორის და ეს განსხვავება არის უფრო ხშირად მიზეზი იმ დაუსრულებელ კამათისა, რომელიც ასტყდება ხოლმე ეგრეთ წოდებულ წმინდა ხელოვნებისა და უტილიტარულ ხელოვნების მოსარჩლეთა შორის. რეალური ფილოსოფია და მის გავლენის ქვეშე რეალური ესტეტიკა არა სცნობს არავითარ საუკუნო და აბსოლიუტურ საგნებს. მისთვის არსებობს მხოლოდ განუწყვეტელი ცვლილება მოვლენათა შორის. „დღეს ერთი უნ-

დეს ხვალე სხვას“ რეცეპტზედ შექმნილი, ამიტომაც მისთვის მნიშვნელობა აქვს და აზრი მხოლოდ „დღიურ ავ-კარგიანობას“.

რომანტიზმი კი იდეალების ფილოსოფიის ზედგავლენის ქვეშე „მოვლენათა შორის,, დაფარულს კავშირს იძიებდა, ზისის აზრით, ყოველივე ცვალებადი და სწრაფლ მავალი მოვლენა ცხოვრებისა და ბუნებისა, გამომხატველია რაიმე დიადის **შინაარსისა და აზრისა**, რომლის მიწდომა და გაგება მხოლოდ ღმერთთან დაახლოვებულ ადამიანთ შეუძლიათ, მხოლო ზე-კატეხერხებათ მოვლენათა ასეთის ფარულის შინაარსის შეგნება და ამიტომაც პოეზია მათთვის წინასწარმეტყველებაა და პოეტის წინასწარმეტყველი. მათის აზრით, პოეტის მოვალეობაა ბრბოს, ხალხს, უბრალო მომაკედავს „წინ წარუძღვეს“, ღმერთთან ილაპარაკოს და ამ ლაპარაკის შემდეგი ხალხს ამცნოს.

ეს განსხვავება პოეზიის საგანთა შორის ბადებს მიზეზს ზემოხსენებულ კამათისას წმინდა ხელოვნების დამცველთა და უტილიტარულ ხელოვნების მოტრფიალეთა შორის. პირველთათვის დღიური ავ-კარგიანობა, დღიური ქირ-ვარამი პუბლიცისტიკის საქმეა და არა სიტყვა-კაზმულ ხელოვნებისა და პოეზიისა, ხოლო მეორეთა შეხედულებით სწორედ პოეზია უნდა ემსახუროდეს ამ „ავ-კარგიანობის“ განმტკიცება-გაუმჯობესებას.

თ. აკაკი წერეთელი შემცდარია, როცა ამბობს, რომ მომავლისათვის არა ვსწერდიო და თამამად

შეგვიძლია მოვახსენოთ, რომ შესაძლოა დიდ ნაწილს მისი სატირებისა და პუბლიცისტური ლექსებისას და წერილებისას აწ უკვე მნიშვნელობა დაკარგული ჰქონდეს, როგორც თვითვე აღიარებს, მაგრამ მისი სალირიკო პოეზია კი მომავლისთვის არის შექმნილი და მის ლექსებში მხოლოდ მასა აქვს საუკუნო მნიშვნელობა, რომელსაც საუკუნო ღიადი აზრი და ფიქრები აქვს საგნად, ანა და დღიური ავ-კარგი, მაგრამ უკვდავის „ხელოვნებით“ შექმნილი ერთის სიტყვით, მის ნაწერებში ის არის უკვდავი, რომელიც უკვდავ და საუცხოო ფორმით არის შემოსილი, ან ის რომელსაც ფორმით საუკუნო სიმშვენიერეს თან ერთად—კაცობრიობის-საუკუნო საფიქრალი— საგნები აქვს აღებული.

პოეზიის საუკუნო და სამარადისო საგალობელ საგანთა შორის კი იქნება ყოველთვის, ყოფილა და არის, კაცთა შორის დამოკიდებულება და ამ დამოკიდებულების უძლიერესი, ფატალური და საიდუმლო კავშირი **სიყვარულისა: კაცისა და ბუნების** შორის დამოკიდებულება, ესე იგი, **კაც-ზედ ბუნების** დიად მოვლენათა გავლენა და კაცის **სიცოცხლის დასასრული**, საიდუმლოებით და საუკუნო სევდით მოცული, **სიკვდილი და გახრწნა** ჩვენის არსებისა.

სამშობლოს გოდება არ არის საუკუნო და დაუსრულებელი გრძნობა, ვერც სამშობლოს ქება-დიდება და ხოტბის შესხმა წარიტაცებს ყოველთვის მგოსანს. სამშობლოს ტი^რილი, სამშობლოს ტრფია-

ლი მხოლოდ მაშინ არის პოეზიის საგანი, როდესაც სამშობლო განსაცდელშია, და ეს რაკი აცილებული იქმნება, საგანიც პოეზიისა თავის-და-თავად ჰქრება. აბა მიჩვენეთ რუსის პოეტი, რომელიც სამშობლოს ეტრფიალებოდეს, ანა — და რუსეთის მონგოლებისაგან დაპყრობას სტიროდეს, ანა და მის უცხო კლანქებიდან დახსნას ლამოდეს, ან საურანგეთის მწერალი მიჩვენეთ, ან იტალიელი დღეინდელი, რომ სამშობლოს გალობა გაეხადოს საგნად თავის პოეზიისა. უფრო საყურადღებოა იტალიის მაგალითი, რომელიც დიდი ხანი არ არის, რაც თავისის პოეტებისა და მწერლების პირით მოსტყვამდა სამშობლოს ბედ-იღბალს.

აქ არის მხოლოდ ერთი მხარე თ. აკაკი წერეთლის პდესიაში, რომელიც უკვდავად ჰქმნის მის შატრიტულ ლექსებს (ე. ი. მის საუკეთესო სალირიკო ლექსებს), ეს ის, რომ მან სიყვარული სულიერიდან უსულოზე გადაიტანა, თუმცა ეს უსულოც რაღაც კონკრეტულია და ადვილად გასაგები. ის (და მასთან ერთად ილია ჭავჭავაძეც) ამ დიდ სულიერს, ამ ერთ დიდ არსებას — თავის საყვარელ სამშობლოს, ისეთის ენით ელაპარაკება, თითქონამდელი, გულ-წარმტაცი და მომხიბვლელი სატრფო უსხდეს გვერდით. აბა მიბრძანეთ, რა შეედრება მის ტანჯვას, მის სასოწარკვეთილებას, მის სევდას, როცა ჰხედავს, რომ მისი სატრფილო თავ-შეხვეულ მიჯნურს შეიყვარებს და გულსაც მისთვის ააძგერებს.

რომელი პოეტის სევდას ჩამოუვარდება, თუ არ აჯობებს, თ. აკაკი წერეთლის სევდა მის „აღმართ აღმართ“-ში?

როცა პოეტი შემცდარსა და მოხიბლულ სატრფოს ემუდარება: „ქინქარში ნუ ვარდები, ნუ გგონია მანდ ია და ვარდებიო, შეიბრაღე შენი თავი იცოდე, მაგ შარბათში საწამლავს სვამ იცოდეო“, და როცა მისი სატრფო გულ გრილად მიიღებს ყოველსავე რჩევას და ვედრებას დადაგულის მისის მიჯნურისას, მგოსანი, უღიადესის სევდით მოცული, ტანჯული და თავგანწირული „დაღმართ დაღმართ დაუყვება წამმალით“ და „საუკუნოდ ხელ დაკრეფით განსვენებას“ ლამის მისთვის აქ ამ ქვეყანაში, რომელმაც ერთის წუთის წინად ისე ეშმაკურად მოხიბლა, „სიცოცხლე აგრძნობია“, „სული და გული აუღულა“, რომელმაც ერთის წუთის წინად აღიტაცა ისე, რომ კინალამ გულში არ ჩაეკრა მას; ეხლა აქ—ამ ქვეყნად—მისი მიმზიდველი აღარა დაჩჩენილა რა და მიიჩქარის იქ, „სად ელიან ბარით, ნიჩბით, კუბოთი და ლოდებით“. ჩვენის პოეტისათვის სიყვარული არც საკურკურო რამ არის, არც მტანჯველი, რომელსაც წყევითა და კრულით იხსენიებენ, ეს სიყვარული მისთვის თვით იდეალია, თვით შინაარსია ცხოვრებისა, „ცისა და ქვეყნის კავშირი და თან შუამავალი.“ უიმისოდ მისი ცხოვრება წმრმოუდგენელია. პოეტი გამოდის საგმირო სამოქმედოდ და თავს განიწირავს „ნესტან დარეჯნის“ ქაჯთავან დასახსნელად იმიტომ.კი

არა, რომ საყვარლისაგან აღერსი მიიღოს და დაფენის გვირგვინი. არა. მისთვის ამ საყვარელ არსების გაუგებრობაა სატანჯველი. პოეტს არ შეუძლია ამ საყვარელს იმისთანა კაცის ხელში ჰხედავდეს, რომელიც „საწამლავში შარბათს ასმევს“, რომელიც ვარდებით ეკალში იტყუებს, ეშხით ათრობს, ბოლოს, როცა ბევრის აღთქმით, ბევრის ხერხით ჩაითრევს და შეაცდენს, „ზედ შედგება ფეხით დაიმონებს, ცრემლებს ადენს, ლეჩაქს მოხდის, გააწიშვლებს, ბანგს შეასმევს დააძინებს, გამოუზრდის მონად შეილებს და თვითონვე მას დასცინებს“. ამ სატრფოს მისი მომხიბლველისაგან დახსნა, განსაცდელისაგან განთავისუფლება იდეალიც არის და გზაც ამ იდეალამდე მიმყვანი. პოეტის ტანჯვა და ვაება, სიხარული და აღტაცება მითი არის სასიამოვნო და თაყვანის საცემელი, რომ სრულიად უანგაროა, სრულიადაც არ ემჩნევა, რომ ვითომ უნდოდეს თავისი ტანჯვით იკოხტაოს, იმიტომ რომ წრფელის გულით იტანჯება და წრფელს გრძნობას კი კოხტაობისა და პრანკვისათვის არა სცალიან.

პირიქით, შეხედეთ რა ხასიათის სიმტკიცეს იჩენს პოეტი, რა სტოიკებრივს დიდებულებასა ჰქვამობს, როცა „ხალხში, ძალად ღრუბელს ადარებს“.

„მოწყენით მტერს თავზედ არ აცინებს, რომ არა სთქვან მაზედ: „რა ოხერია“! მაგრამ ვინ ჩაიხედავს აქ, მის გულში, ვინ დაინახავს, რა ტანჯვა და წამება ტრიალებს იქა, რა „მწუხარების ალი“ სწვავს-

დიდებულია ეს ტანჯვა გულ-მკვდარი ადამიანისა, მით უფრო დიდებული, რომ არც შავი თვალების მოღრუბლვას გამოუწვევია და არც პირადის უბედურების გრძობას, იმიტომ რომ „ვილას ახსოვს თავისი სატკივარი, თუ სატრფოც ჰყავს იმ დროს მას ცოცხალ-მკვდარი?“ ეს ტანჯვა ისეთის გრძობითა და სურვილით გამოწვეულია, რომლის დაკმაყოფილებისა და აღსრულების უიმედობა ცხოვრებაზედაც კი უარს ათქმევინებს მგოსანს:

„ღმერთსა ვვედრებ, ღმერთო, მომეცი ნება,
„რომ მეღირსოს საფლავში დაძინება,
„სჯობს, სულ განქრეს კაცი, რადგანც მტვერია,
„ამ ტანჯვისგან საფლავში დამიფაროს.
„რომ ამ გულზედ მე მიწა დამეყაროს,
„ეგებ მაშინ სატრფომ აქ გაიაროს,
„ჩემს საფლავზედ ცრემლები დააღვაროს,
„რომ სხვებმაც სთქვან: „ხედავ რა მწუხარია“.

მაგრამ იქაც-კი, საიქიოსაც, თავის საყვარელს ვერ გაშორდება, იქაც იმ იმედით მიდის, რომ ოდესმე საყვარელი მის საფლავს ცრემლებს დააყრის და თუ ამას თითონ ვერ გაიგებს, სხვები მაინც დაინახავენ და იტყვიან: ამ კაცის ტანჯვამ ტყველად არ გაიარა და ბოლოს მაინც ცრემლმა ცრემლი გამოიწვიაო. მართალი უნდა ვსთქვათ, ამ მხრით ჩვენმა პოეტებმა ჩინებული და დიდად შესანიშნავი შექსოვა იტვირთეს ორი გრძობისა, პატრიოტიზმისა და სიყვარულისა, ერთმანეთს შეადუღეს ისე ეს ორი გრძობა, ერთი მეორის შინაარსად და

ფორმად გახადეს, ერთი მეორის აზრად და სიმბოლოდ და ეს ისეთის ხელოვნებით მოახდინეს, რომ ხშირად გიძნელდებათ გაიგოთ, რომელ სატრფოს უგალობს პოეტი, ქაჯებისაგან მოტაცებულ ცხრაკლიტულში დამწყვდეულ ნესტანს, თუ უბრალო ჩვეულებრივ საარწიყო საღალგობო არსებას, რომლის გულზედ შემდეგი ზედ-წარწერაა გამოფენილი:

„გამოცვლილა სიყვარული
აქ ოთხმოცდა ცხრამეტჯერა“.

III

აკაკი რეალისტი პოეტია და, რასაკვირველია, როგორც ეგრეთეს, **სიყვარულის** იმ მხარისათვის უნდა მიექცია ყურადღება, რომელიც რეალიზმის მამთავრების აზრით არის ერთად-ერთი ღირსი ყურადღებისა, ე. ი. ფიზიოლოგიური მხარე ამ გრძობისა, რადგან რეალურის ფილოსოფიის აზრით, სულიერი მხარე სიყვარულისა შეთხზულია, ოცნების მოყვარე იდეალისტებისაგან და რომანტიკოს პოეტებისაგან. ამ აზრს ადგია თ. აკაკი წერეთელიც, მაგრამ სწორედ იმ გარემოებამ, რომ ვარდბულბულიანს იგი ხმარობს სიმბოლოდ დიდის გრძობის—სამშობლოს სიყვარულის—გამოსახატავად, შეაჩვია აკაკი წერეთელი იმ აზრსაც, რომ სიყვარული დიდი მოთხოვნილებაა კაცის არსებისა და ამიტომ სერიოზულად უყურებს და უფრო ხში-

რად მის იდეალურ და საუკუნო მხარეს აძლევს ისეთს მნიშვნელობას, რაც არა სჩვევია რეალურ პოეზიას.

ზოგან მგოსანი ნამდვილ ნატურალისტურ დახასიათებას გვაძლევს სიყვარულისას. „ეს გრძნობა მის ძარღვებში სისხლს ადღვავებს! პიმილითა შეკაზმულს, ხან ჯოჯოხეთს და ხან სამოთხეს წამ-დაუწუმ იცვლის გული“! ეს შარბათიო ამბობს იგი, მე რომა ვსვამ „ხან მწარეა და ხან ტკბილი, და არ ვიცი რა ვარჩიო, მე სიცოცხლე თუ სიკვდილი.“ და თავის თავსვე ამგვარ რჩევას აძლევს: „ტკბილ შარბათსა დაეწათე, მწარეს აარიდე თვალი, სადაც ვარდი აკოკრდება იქ ეკალიც ხომ იჩენს პირს; მაგრამ ბრძენი მხოლოდ ვარდს ჰკრებს, ეკალზედ კი არ ახვეს ცხვირს. ქალიც ვარდის ჯაგი არის; ეკალთან აქვს ყვავილები, ორში ერთი აირჩიე, თვითონ ჯაგს თავს რად ევლები?“ მგოსანს საეკვოდ მიაჩნია, რომ ციური მშვენიერება ქვეყნად გვეჩვენებოდეს „ბროლ-მკერდა, სახე ნათელის, ალვის ხის ტანის არსებაში“, ღიმილი მას მატყუარად მიაჩნია. და „მხოლოდ თვალეზი, ეს შემკრებავი ფოკუსი სიყვარულის ძალებისა, „თვალეზი არიან გამცემი დაფარულისა“ „ლამაზი ქალი შეყვარებული სხივ-მომღენ ვარსკვლავსა ჰგავს“, ვარსკვლავმა უცბად მოწყვეტა იცის და ცის წყვილიდში იღუპება, „მოწყვეტილი ვარსკვლავია—ქალი გულ-გაგრილებული“, მოწყვეტილი ვარსკვლავის მაგიერი ათასია ცაზედ, მაგრამ მუდამად მნათობად

ისიც ნუ გეგონებაო, ურჩევს ქაბუკს პოეტი. სი-
ყვარულის ფიზიოლოგიური მხარეც აქვს შენიშნუ-
ლი პოეტს, ერთხელ ნახული ტურფა, რომელმაც
გული აუძგერა, იყო „პირ ეთერი, ტანად სარო,
სათაყვანო სანეტარო, ბროლ ფიქალზედ ვარდ ლა-
წვები, ბროლ ბალახში ბაგე-ლალი, ბაგეთ ტკბი-
ლად დასაწები, შავ ხუქუქ თმა, ნაწნავ-ბევრი,
წამწამ ხშირი, წარბებ ტვერი კერძოდ — ყველა სი-
ყვარული — ერთად სიყვარულის წევრი“. როცა სი-
ყვარულს ქვა კუთხედად ბროლ-ფიქალი აქვს, წარ-
ბებ ტვერი და წამწამი ხშირი, რა თქმა უნდა, იგი
ხან მოკლეა და ცვალებადი. სულ დიდი საუკუნე
მისი, 10—15 წელია. ამის შემდეგ მარტო სევდით
აღსაყვებ მოგონება რჩება იმ წუთებისა, როცა „მი-
ჯნურის ხელსა სატრფოს გულ-მკერდში, ხშირათ
გაჰქონდა ფართხალი და მის ბაგეთ სატრფოს ყელ-
ში კრთოლოვით უძებნიათ ხალი, ერთმანერთის ეშ-
ხით მთვრალხი სიქაბუკით ამაყობდნენ და დრო
რომ წლებს უწამვლიდა, იმას კი ვერ ატყობდნენ“;
15 წლის წინად შეგნებით აღსაყვებ ქალ-ვაჟი — დრო-
ისაგან გაძრცვილნი ხედვენ, რომ „უკბილობით ბა-
გეები მათ პირში შეუვარდათ და ის ყელიც დაქ-
ცნობია, რომელიცა მათ უყვარდათ“. ან კი სხვა
გვარად როგორ უნდა იქმნეს, როცა „ტრფობის
ბუდეა მშვენება, თავდები სიქაბუკეა და ეს ორივე
აკლია ვისაც ქაღარა უმკია, სიქაბუკე და სიბერე
ორი სხვა და სხვა კიდეა, ერთი რომ ჯაჭვით აბია,
მეორე ბეწვზე ჰკიდია. ის გაზაფხულის იაა, გარს

ეხვევიან ვარდები, ეს შემოდგომის ფოთოლი, სიო
ჰკრავს ჩამოვარდება. და გაშრა ტრფობის აუზი
გულნი ძველი-ლა არხია, მოდგება ცნობის მოყვა-
რე თან გადმოყვება სურვილსა, მაგრამ უკანვე
იქცევა, რომ ვერ მოიკლავს წყურვილსა, სიკაბუ-
კესა მიმართავს, მასთან დაიჭერს კავშირსა, პატარა
ნაპერწყალი სჯობს დიდს, მაგრამ ციესა ნახშირსა“. .
ეს კიდევ დროის ზედგავლენაა და თუ მარტო ეს
იყოს სიყვარულის საფლავი, კიდევ არაუფერი, მაგ-
რამ სიყვარული ერთგვარი ჟინია, რომლის დაკმა-
ყოფილების შემდეგ ერთობ უგრილდებათ მიჯნურთ
გული, იქ თუ წლები იყო აქ დღეებია სიყვარუ-
ლის ხანგრძლივობის გამომხატველი. „რაც იყვენ
იგინივე არიან, იგივე აქვთ ორთავ ძალა, მაგრამ
დრომან ხარბი გული გააძლო და მით შესცვალა.
ვარდს ეკალი თან ხლებია, იჩხვლიტება მწარედ
ხშირად, ტრფიალების ტკბილსა ბადაგს, ნაღველი
აქვს თურმე ძირად, და ერთმანეთის ეწხით დამთვ-
რალნი“, რაკი გამოფხიზლდებიან, მალე გადაიტა-
ნენ ეწხს სხვებზედ, ფიცს გასტეხენ და უღალატე-
ბენ ერთმანერთს ხოლმე და ეს კანონია თვით ბუ-
ნებისაგან დადებული, რომლის შეშლა კაცთ არ
ძალუძსთ. ამ გვარი მალია და სწრაფლ წარმავალი
ნეტარება სიყვარულისა, „სიყვარული წამ ტკბილია
და ხანგრძლივ მწარე, ჯერ აკვანი ნეტარების, მერე
კუბო და სამარე, დღეს მისია, ხვალ სხვისია, უგზო
უკელოდ მოარული... დიდის ხნობით მაღალ გრძო-
ბით ის არავის არ ახარებს და წამიერ სიტკბოებას

საუკუნოდ წაუმწარებს, მაგრამ მაინც ყველა ეძებს, ცოცხალი ვით დაიწუნებს, ვინ არის რომ იმ ერთ წამში არ გასწირავს საუკუნეს?“ ხორციელება სიყვარულისა, წუთიერება ამ გრძნობისა და მისი ცვალებადობა ასე მშვენიერათ აქვს დახატული პოეტს. მაგრამ, როგორც მოგახსენეთ, ტრფობას თ. აკაკი წერეთელი სიმბოლიურ იარაღად ხმარობდა სხვა დიდ გრძნობათა გამოსახატავად, ამ გარემოების გამო თვით სიმბოლიურ იარაღსაც სხვანაირად დაუწყო ყურება და სიყვარულის იდეალური მხარეც ნათლად და მშვენიერად დაგვანახვა.

სიყვარული ჩვენის მგოსნისათვის სრული ნიქია. „გულსა მისგან დახაზულსა ველარ ჰკურნებს დრო და ჟამი“, ამგვარად სიყვარულისაგან გამოწვეული ტანჯვა დაუსრულებელია, რომელსაც დროც კი ვერა სცვლის და სიყვარულისაგან მოძულებული არსება მარტო ხორციით კი არ ობლდება, არა, „სულსაც სტოვებს საწყლად, ობლად ამ ობლობის სამკურნალო ერთი მხოლოდ საფლავია. „სიყვარული წამ-ტკბილი და ხანგრძლივ მწარე“ მგოსნისთვის სამოთხის ძალია, ურომლისოდ სიცოცხლე ავია.

სიყვარული ერთგვარი მონებაა, მაგრამ ეს მონება არ დაამცირებს არავის არასოდეს. შვენების ღვთაებისაგან ჯაქვით დაბმული ნეტარობს და გაიძახის: „ვიშ, სიყვარულო! ჩემს გულსა, რა ტკბილი ჯაქვით დაებიო“. „სიყვარული არის სჯული. ტრფიალება—წმინდა ლოცვა, მოტრფიალთა საუბა-

რი არის დიდი აღსარება, მათი ხვევნა, მათი კოცნა, საიდუმლო ნეტარება“. აქ თუ გნებავთ პოეტი თვით ფიზიოლოგიურ მხარეს სიყვარულისას იდეალურის შუქით მოსაეს, რა-კი ბუნების საიდუმლოების გამომხატველად სახავს გარეგან, ხორციელ მხარეს გრძობისას.

სიყვარული უძლეველი რამ ძალია, უკვდავი და სრული, რომელიც ბოლოს ჟამს სიტკბოების წამს ნაღველ-ძმარად გარდაქცევა კაცს, სულს აწვეთებს შხამს და გულს მით უწვავს, „რომ მისგან მარად აწ მიეთარა“ და სიყვარულის დამკარგავს „ოცნება უქრება“, ვნება ეშხამება და სიცოცხლის გაქრობაც სანატრელად უხდება“. თუ სიყვარულისაგან გამოწვეული „ტანჯვა სიცოცხლის მომშხამველია, თვით სიყვარულიც „ყოველს ნულობაზედ ძნელია, შეყვარებულთათვის ნათელიც კი ბნელია, აგრძობინებს უცნაურს რალაცა ციურსა ძალსა, და ეს ბიჯი სიკვდილ-სიცოცხლის სწორად ჩასათვლეელია, ან ავად და ან კარგად გარდაქმნის ერთი-ორად, იმისდა მიხედვით, თუ რა ღირსებისაა სატრფო საგანი, თუ შეხვდა ღირსეულ სათაყვანოს სიყვარული მას, „განუმტკიცებს გონებას, აუმაღლებს მით სულსა“. რაც ბუნებითად კარგი მასში მოიპოვება, აჰყვადება, იხარებს, ვითა უმანკობა, „ვითა სხივი ცით მნათობის, გაანათებს ქვეყნად ბნელსა, ისე ესე სიყვარული განუქარვებს ჰირსა ძნელსა, სოლომონის სიბრძნეს მისცემს, სამსონისა ძლიერებას და გინდ

„შავი დღეც დაადგეს, არ მოაკლებს ნეტარებას“. „მაგრამ თუ შეხვდა უღირსს, ზნეობითად დაცემულს, ვაი იმის სიცოცხლეს, საფლავამდე დაშხამულს“. ხანდისხან თ. აკაკი წერეთელს გრძნობა სიყვარულისა იმ ხარისხამდის აჰყვას, ისეთ სამეფო ტახტზედა სვამს და ისეთის შარავანდელით ამკობს, რომ ბარათაშვილის გარდა ვერც ერთს ჩვენ ლიბრიკოსს ვერ უკისრებია ესა. თუ ხორციელება სიყვარულისა თ. აკაკის უნდა აღეწერა, როგორც რეალისტს პოეტს, თქვენა ჰხედავთ, რომ ამ მხრით იმდენ ძლიერებას კიდევ ვერ იჩენს, როგორსაც აღექსანდრე ჭავჭავაძე, ხოლო როცა სიყვარულის მაღალ მხარეს ეხება, უფრო ძლიერ ნიჟს იჩენს ჩვენი პოეტი და, თუ ვერ ბარათაშვილობს, ყოველ შემთხვევაში გენიოსის პოეტის მაღლის შეხედულების ღირსეული მემკვიდრედ ხდება, „შენ სიყვარულო!— ამბობს აკაკი,— „ცისა და მიწის კავშირო და შუამავალო, შენ, რომლის ერთ წამს, იმ სანეტაროს, მზა ვარ, სიცოცხლე მთლად განაცვალო, შენ ვისაც **უგუნურთ უმეტესობა** (დააკვირდით ამ სიტყვებს, თუ რომანტიკოსის მედიდურება არ გამოსჭვრიე! შიგა) ვერ გიგრძნობს, ვერც გცნობს, მხოლოდ ცილს გწამებს“.

„და შენ მაგიერ შენის სახელით
„ის ილიარებს პირუტყველ წამებს,
„შენ და მხოლოდ შენ, ციურო ნიჟო,
„გამოუთქმელო კაცთა ენითა,

„შენგან მგოსანი ფრთებ შესხმული ვარ
„და მონაყარდე აღმა-ფრენითა“.

დამერწმუნებით ამის შემდეგ, რომ სილიადე და მშვენიერი სულიერი მხარე ამ დიდის გრძნობისა ჩვენს პოეტს საესებით ჰქონია შეგნებული, თან ისიც უნდა დავუმატოთ, რომ მისთვის . ყოველად შეუძლებელია ან ერთი წუთი ისეთის თავდავიწყებისა, რომ სიცოცხლის საგანი თვალ-წინ არ ედგას. მისთვის ყოველივეს იმდენად აქვს მნიშვნელობა, რამდენათაც იგი თავს ევლება მისის აზრისა და ფიქრის სამარადისო საგანს. თუ სატრფო ყვარს, რომელსაც საქვეყნოდ უცხადებს: „შემსკვალული ვარ მე სიყვარულით, მსურს გული მხოლოდ შენთვის ვაძგერო და გეტრფილო სულით და გულით-“ო, ეს იმითომ, რომ ის არის ქალი, „ქეშმარიტების გრძნობით აღვსილი, რომ აასრულა მშობელის ვალი და გამოზარდა მამულის შვილი“. „შენ გენაცვალოს კეკლუცი ყველაო, ეუბნება ასეთს სატრფოს მგოსანი, ოხერიც იყოს მათი მშვენება.

„მე შენ არ გეტრფი მშვენებისათვის,
„არც თითები გაქვს ბროლივით თლილი,
„მე გიამბორებ ხელზედ მისათვის,
„რომ მაგით გეპყრა მამულის შვილი,
„შენ მკერდს ვემთხვიო, მაქვს მე სურვილი,
„თეთრი რომ არის, მისთვის კი არა,
„არა... მისთვის, რომ მამულის-შვილი,
„ქეშმარიტ დედას მაგ გულში გეპყრა“.

მგონისათვის ჩალის ფასადაც არა ღირს ქალის მშვენება, თუ გინდა იგი იყოს „თვით სარკე ხელოვნებისა, 'მემკული გარეგნობითა“, რომელიც „თელსა სკრის და გულს იტაცებს ანდამატურის ძალით“ — ასეთს ქმნილებას პოეტი მაინც ვერა სცემს თაყვანსა, „მიტომ რომ მისსა მშვენებას აკლია გვირგვინ-ბეჭედი, აწმყოში სულის ჩამდგემლი და მომოვალში იმედი—ეს არის ნერგი ოცნების, ღრმად გულში ჩამარხულისა **სახის აღმგზნები ბეჭედი სამშობლოს სიყვარულისა**“

ეს აზრი და გრძნობა ისე აქვს გამჟღადარი ძვალ-რბილში ჩვენს მგოსანს, რომ თვით უძლიერესის წამები ტრფობისა გარეშე ამ ფიქრისა ვერ წარმოუდგენია, როცა იგი სატრფოს იწვევს: „უდაბურსა უცხო მხარეს გადავფრინდეთო, იქ შევეტკბოთ ორთავ მყუდროთ, მტრედებივით დავიბუდლოთ **რომ სიამით, მარტოდ მარტო ნეტარებით** განვლიდეთ დროთო, მაშინ ერთის გულის თქმითა, შეთანახმებით და ლოცვითა ღმერთს ვავედროთ, საქართველო იცავს ისე, როგორც ცვილაო“.

ამაზედ უფრო შორს წასვლა აღარ შეიძლება ერთის რისამე აჩემებასა და დაჟინებაში. სამშობლოს სიყვარული, ეს ის წერტილია რომელიც რადიუსებით შეერთებულია თ. აკაკი წერეთლისა, პოეზიის ყოველ ანბანთან და სტრიქონთან; ეს ის მზე არის, ის პლანეტა, რომელსაც გარს ახვევია მთელი დაუშრეტელი წყარო მისი ლექსთა წყობისა; ეს ის კანდელია, რომელიც ანათებს არა თუ მთელს ნაწარმოებს თ.

აკაკისას, არამედ იმის ნაწარმოების წყალობით მთელს არე-მარეს ჩვენის ღარიბის ლიტერატურისას; ეს ის ვარსკვლავია, რომელიც დღე და ღამე თვალწინ უდგა პოეტს; ეს ის უხილავი ანგელოზია, გინდა ნაზი ღმერთა პოეზიისა, რომელიც ჩასჩურჩულებდა პოეტს ღვთიურ სიტყვებს მისის ლექსებისას; ეს ის საღმრთო ჩანგია, რომელსაც უხილავი რამ ძალა უწყობდა სიმებს, და რომლის ჰანგებზედ აყოლებდა მგოსანი ჩვენის ლიტერატურის დამამშვენებელს გალობას, კენესით და გოდებით აღსავსეს, ქებათ-ქებას საყვარელის სამშობლოსადმი, რომლის მწუხარე და სევდიანი კილო და თანაც იმედითა და სასოებით ოსავსე ჰანგი სამარადისო მშვენებად შეიქმნა ქართულის პოეზიისა.

კაცთა შორის დამოკიდებულება იმდენზედ ერთგვარება ჩვენს პოეტს, რამდენადაც იგი გამოძახებელია „სულთან გულის გადამბმელის ძაღვის“, რომელიც ყოველთვის თვალ წინ უდგამს ქართველს ფერ-მიხდილ საქართველოს, **ბუნებასა** და კაცს შორის დამოკიდებულებაც ამავე საზომით იზომება. რამდენათაც ბუნების სურათი აღმძვრელია ეროვნულის გრძნობისა და რამდენადაც იგი სამშობლოს ბედის სიმბოლოა, მხოლოდ იმდენზედ არის საინტერესო. აი თუ გნებავთ საქართველოს ისტორია ამგვარად აღწერილი.

„მზე ჩაესვენა ბრწყინვალე ქართლის
„და მან დაჩრდილა მით არე-მარე,
„დაბნელდა... მაგრამ მაინც მის ბედზედ

„ბოლოს გამოჩნდა შუქ-მფენი მთვარე.

„ლაყვარდ ცაზედა წყნარად მცურავი

„პირ-ბადრი, ნაზი, პირ-მომტინარე,

„და მას თან ახლდა მისი თან-მსრბოლი

„ერთი ვარსკვლავი მოსხივ-კისკარე,

„მაგრამ ამ დროსაც მოულოდნელად

„აღმოტყდა სუსხით რისხვის გრიგალი,

„აღმოსავალით გადმოიტანა

„შავი ღრუბელი დიდი, დიდ-ძალი.

„ცა-მოწმენდილი, ლაყვარდოვანი

„დაიფარა და დაბნელდა არე!

„ვით გველეშაპმა მზეთ უნახავი,

„ისე ჩაყლაპა ღრუბელმა მთვარე“.

და ამ სურათს თვითვე აგვიხსნის მგოსანი:

„აი სურათი ქართლის ბედისა, როდესაც განქრა მისი თამარი“.

მთელი ბუნებაც საქართველოსი მისი წამების უტყუარი მოწამეა და ან კი როგორ აუაროს გვერდით პოეტმა ყოველ ბიჯზედ თვალში წამოჩხირებულ ფაქტს:

„მთანი და კლდენი სისხლს უჩვენებენ,

„ქვესკნელი საფლავს და ძვლებს გამხმართა,

„რომელნიც ანდერძს მოგვაგონებენ

„მსხვერპლად შეწირულთ ჩვენ წინაპართა. “.

ბუნების სანახაობა თითქო ჩვენის ბედის სურათიაო.

„აი მდინარე აჭაფებული, ჭვე მიაქანებს ას წლოვან ხეთა, მალ-მალ ტალღით სცემს განრისხე-

ბული და სურს გაგლეჯა კლდოვანთ კიდეთა, რომ სწრაფ მორეცხოს მან სისხლი ძველი, მის კიდებზედ გადათხეული, **მაგრამ კიდეთა შეუკრეს ხელი და მისგამო აღელვებული**“. განა თუ ეს სურათი არ არის იმავე ლეჩაქ მოხდილის და ფეხშიშველის ნესტან დარეჯანისა, ქაჯთაგან ტყვედ ქმნილისა, ხოლო სხვა გვარად დახატული კი. მაგრამ, აქ ცოტას შევსცდი, ეს არის **სასურველი სურათი** და არა სურათი ნამდვილი. სინამდვილე კი სხვას გვეუბნება: ტურფა, ცხრა კლიტულში ჩაკეტილი, სრულიათაც არა ჰგავს მდინარეს, რომელიც მისგანაა აღელვებული, რომ კიდეთა შეუკრეს ხელი, წინააღმდეგ, რამდენად უფრო ძლიერად უკერს ხელს, იმდენზედ უფრო მოსვენებითა გრძნობს თავის თავს, იმდენზედ უფრო განცხრომილია და დამშვიდებული. ამიტომაც ესაა სურათი პოეტის ოცნებაში ჩასახულის საგნისა და არა უტყუარის რამ ნამდვილისა.

პოეტს ბუნება თავისს თანამოაეზრედ მიაჩნია, მისის ფიქრისა და აზრის სრულ მეგობრად, ისე როგორც ჩანგი და ზურნა მიაჩნია მისის სევდისა და კვნესის გამომსახველად: ბუნებას თითქო ესმოდეს მგონის კვნესა და გოდება, თითქო ისიც ლეჩაქ-მოხდილის სატრფოს სიყვარულით იყოს გაგიჟებული, თითქო მასაც შეეძლოს ჰყავდეს ასეთი სატრფო და ამ სატრფოს ნესტან დარეჯანი ერქვას, ბუნებას აი რა დიდი საქმე უკისრია; „თუ გნებავთ გაარჩიოთ წმინდა ბრე წინაპრების და მტრების

ბილწი მტკერი,“ თვალ-ყური ადევნეთ, თვით ბუნებას განუსაზღვრავს ესა: „იქ ეკალი ამოდის, სადაც მტერი მარხია, და სადაც ჩვენმა ძველმა წმინდა სისხლი დაჰღვარა, აქ მოდის ყვავილები და ზოგანც ვარდის ხეა“.

ბუნება კიდევ უფრო სიცხოვლესა და გრძობიერებას იჩენს, კიდევ მეტად განსულიერებულია და განხორციელებული პოეტის ხელში, როცა „გულში იხუტებს საშვილიშვილო სამარეს, მამა დავითსა ავედრებს, აბარებს ქვეყნის მოყვარეს, მთა-წმინდა ჩაფიქრებულა, შეჰყურებს ცისკრის ვარსკვლავსა, მნათობი სხივებს მალლით ჰფენს თავდადებულის საფლავსა. დადუმებულა მთა-წმინდა, ისმენს დუღუნსა მტკერისასა, მდინარე ნანას უმღერის რაინდსა ურჩსა მტრისასა“. თქვენ კარგად იცით ვისი საფლავია ეს დიდებული განძი დღეინდელის საქართველოსა*) და აწ თქვენთვის ადგილი მისახვედრია, რომ დაულალავი მგოსანი თავის სამშობლოსა ერთს სურვილს, ერთს თხოვნას უცხადებს ქვეყანასა და ბუნებას, იმ ბუნებას, რომელიც ასეთს მეგობრობას უწევს მას, ასე უჭერს მხარს. ეს თხოვნა დიდი არ არის, პოეტის თქმის არ იყოს: „დედაშვილობამ ბევრს არ გთხოვ, შენს მიწას მიმბარეო, ცა-ფირუზხ, ხმელეთ ზურმუხტო, ჩემო სამშობლო მხარეო!“ და ვინ იცის საიდუმლოება ბუ-

*) აქ სახეში გვქონდა დიმიტრი ყიფიანი. მას შემდეგ ამ საფლავს მეორე საფლავი მიემატა, რომელმაც ეს ადგილი სამარადისო სათაყვანო ადგილად გახადა ქართველის ერისათვის..

ნების მოვლენათა, ვინ იცის დაფარული კავშირი მოვლენათა, ვინ იცის იქნება ეს სამშობლო მიწაც კმაყოფილი იქნეს და ბედნიერის ისეთის მგოსნის დასაკუთრებით, რომელმაც შეიძლება უსულო ბუნების ფიქრებიც კი სავსებით შეიგნო.

როგორც სიყვარულს, ისე ბუნებასაც პოეტისთვის მხოლოდ მაშინ აქვს მნიშვნელობა, თუ იგი დიადის საგნის მოტრფიალეა, ნიადაგ მაზედ ფიქრებით აღსავსე, თორემ სხვა სულ ერთია მგოსნისთვის და „ბუნება გაზაფხულზედ საპატარძლოდ მორთულია და ჰფეთქს მისი ძალი, ზამთრით გამოღვიძებული, რაც კი ქვეყნად გაჩენილა უენოა, თუ აქვს ენა, სულიერს, თუ უსულოსა საზოგადო ჰქონდესთ ლხენა“.

პოეტის გაზაფხული თუ არ მოსულა ჯერაც კიდევ, არას დასდევს, „თუნდ ხმელეთიც აბიბინდეს და აჰყვავდეს კიდის კიდე“. შესაძლოა ბუნების სიმშვენიერეში მგრძობიერმა მგოსანმა დაინახოს, რომ „ქვეყნიერად გადმოსულა სასუფეველით სიყვარული, იწვევს ყოველ სულიერსა, რომ მიჰმადლოს სიხარული, ცა და დედამიწას შეამყარებს ეს ქორწილი“—ეს მისთვის რა ხელ საყრელია?—მხოლოდ მას ერთს ამ ფერხულში არა აქვს წილი, „სანამ მისი საყვარელი ქაჯებსა ჰყავთ ცხრაკლიტულში, ვინ აღირსებს სასუფეველს, ჯოჯოხეთი უძევს გულში.“

სიყვარულის გრძობის არ იყოს, თ. აკაკი წერეთელმა მშვენიერად იცის კავშირი ბუნებისა და ადამიანის შორის, გამოუცდია მისი გავლენა ადამიანზედ. „ბუნება მისთვის შემოქმედების სარ-

კვა, და ნეტავ თუ იყოს ქმნილება, სკვრეტდეს და არ გრძნოს, მან ნეტარება“. მასაც უგრძნვინია სიმწარე სულით მარტოობისა და ხშირად მიუძმართავს ბუნებისათვის, როცა მის საბრალო გულს უგრძნვინია საჭიროება გრძნობის გამოთქმისა, მჭირდავი კაცის თვალისათვის ზურგი შეუქცევია, მარტოობა ამოუჩრჩევია „და მთა, კლდე, ტბები, მდინარე, ველი, მიწა და ქვანი გაუხდია მისის კვნესის მოწმედ“, უგრძნვინია რა ტვირთი დაფარულის ტანჯვისა, მისი ვისთვისმე გაზიარება მოუწადინებია და უსულლო საგანისათვის შეჩივლება გადაუწყვეტია, ეგებ მათ მაინც იგრძნონ მისი სიმწარე. ბედს მისთვის ერთი მხოლოდ ბუნება „დაუნიშნავს მუდამ-ნუგეშად“, ჩვეულებრივად სტკება ბუნებით და გაიხარებს „ქვეყნად ყურს უგდებს ტკბილი ბუნება და ზეცით ეშხით დანათის მთვარე და სევდისაგან გარე მოდებულს ბნელს გაუნათლებს მას საღმრთო ელევა!“ ამგვარი გამეგობრება ბუნებისა ჩვენთვის ნაცნობია, ბარათაშვილიც ხომ დამაჟიქვრელ, ვერან, უდაბურ მთაწმინდას მიჰმართავდა ხოლმე კაცთა უგულლობით დევნილი და მტკვრის დუდუნა დაეკითხებოდა თავისის ქვეყნის ისტორიას. ჩვენი პოეტიც ნუგეშსა და იმედს ჰხედავს ბუნებაში, ხანდისხან ის წმინდა პანტიესტურ ექსტაზში მოდის, როცა ტკბილ ნეტარებით შეზავებული სანახავობა ბუნებისა „საღამოს ხანზედ სამოთხისაკენ იტაცებს გულსა, რომ საიდუმლო სასიქადუმლო კაცსაც ბუნების შეატყობინოს და სადაც ჰკუა სცდება და

სტყუა, იქ მარტო მხოლოდ გულს აგრძნობინოს“, მაშინ პოეტი გრძნობს, „რომ არის ზეცა აღვსილი რაღაცა ძალით საგზნობით და ეს ქვეყანა, ყოველგნით ყველგან თავს უხრის შემქმნელს მალღლით საგრძნობით“. მაშინ ბუნება ხორც შესხმულ არსებად წარმოუდგება, „დახეთ ამ თვარეს, სხივ მომფინარეს თითქოს ტკბილ სევდით ივსებსო გულსა, მოკაშკაშენი, მოქიკიკენი, ვარსკვლავნი ირგვლივ აბმენ ფერხულსა, ძალთა დიდება, შექმნათა ქება არს საიდუმლო მათი სიმღერა! ქვეყნით ბუნება, ბანს ეუბნება და ეს ბანია მის გულის ძგერა, ყვა-ვილთა ენა, არს სუნნელთ ფშვენა, საგალობელად აღმა კმეული, წყალთა ჩქრიალი, ფოთოლთ შრი-ალი ბალახთ ბიბინი რაღაც გრძნეული, ბუნების მაყრულს, საქორწინოდ სრულს ეკავშირება, ზე ემატება და ეხლა ის გრძნობს საიდუმლოდ სცნობს, რომ არის კაცში ღვთისა ხატება!“ ასეთის პოე-ტურის ფილოსოფიით და ფილოსოფიურის პოეზიით არის აღსავსე აკაკი წერეთლის შეხედულება ბუნე-ბაზედ, მაგრამ არა მარტო ლირიული მხარე დაგვი-ხატა მან ბუნებისა, ე. ი. არა მარტო ბუნების მოვლენათა წინაგანის კავშირის გამოფენა იღვა თავს, არამედ გარეგანი ბუნების მშვენიერი სურათებიც მოგვცა. ასეთია არის შეშანიშნავი ადგილი „თორ-ნიკე ერისთავიდან“ ბრძოლის წინ დილის აღწერა:

„ვითა ეთერი მზეთ-უნახავი,
„საყვარლის მლოდღე, თრთის და კანკალებს

„სახეს ვარდის ფრად იღებავს გრძნობით
„და იელვარებს სურვილით თვალებს,
„ისე განთიადს ცისკრის ვარსკვლავი
„ლაჟვარდ ცაზედა კაშკაშით თრთოდა
„და ფერ მიხდილად ნათელ-ძლიერი
„მზისა ამოსვლას ეშხით შეტრფოდა.
„თითქოს ქვეყანაც, მით მოხიბლული
„გამსჭვალულიყო მისის თანგრძნობით
„და უგალობდა „ციურ-ნანინა“
„საიდუმლო და უცნაურ-გზნობით.
„სუნნელთა მფენი დილის ნიავი,
„ბლახთ ბიბინი, ფოთოლთ შრიალი
„ბანსა აძლევდნენ ღვთიურს ნანინას
„და ათანხმებდა მათ ძალთა-ძალი.
„ციურის ნიქის მისაღებელად
„ვარდმა კოკობმა თავი ახარა;
„ცრემლად დაეცა გულზედ მანანა
„აელჟერა და გაახარა!..
„თურმე ბულბულიც ამას უცდიდა:
„თავისებურად იწყო მან სტვენა,
„თითქოს უნდოდა მით მოეტანა
„ცოდვილ-ქვეყნისთვის კურთხევა ზენა.
„მაგრამ ამა ღროს საზარელის ხმით
„უცბად რაღაცამ დაიგრიალა
„და მით სიხარბემ ჯოჯოხეთისამ
„გამოიჩინა ბოროტი ძალა:
„შეიქმნა ბუკის, საყვირის ცემა,
„ასტყდა კიჰყინა ზურნის საზარი...“

„აჰა თენდება და ემზადება

„სისხლის სათხევლად ორივე ჯარი“.

პოეტმა ბუნებასთან კავშირი ადამიანისა საუცხოვოდ და სავსებით დაგვიხატა. ხოლო ისეთის მშვენიერის ლექსით დაგვისურათა ბუნების ძლიერ-მოსილი გავლენა სიყვარულის გრძობაზედ, უკეთესის წარმოდგენა ძნელიც არის. გულ-დათუთქულ საყვარლის საფლავის მაქებას „ვარდი ნიწნად თან-გრძობისა თავ-დახრით შეეგება და ცვარ მარგალიტი ციური დაბლა ცრემლებად დაყარა; სულ განაბულმა ბულბულმა შეიფრთქილა, ყვავილს ნისკარტი შეახო, ჩაიკენეს ჩაიკიკიკია, თითქოს თქვა

„დიახ, დიახო“ – მოციმციმე ვარსკვლავმა სხივები გადმოაყარა და იმ დროს ყურში ჩურჩულით ნიავმა გაახარა“. ამგვარად მისი სიყვარულის თანამგრძობი, მისის გრძობის ეხო თვით ბუნება შეიქმნა; ცა დედა-მიწა და პირუტყენი: „სამათ დაშლილა ის ერთი ვარსკვლავათ, ბულბულ ვარდათო“ და იმ დღიდან ტრფობის ქურუმი მგოსანი

„ბულბულს ყურს უგდებს, ვარდს ყნოსავს,

„ვარსკვლავს შეჰყურებს ღხენითა

„და რასაცა გრძობს ის იმ დროს,

„ვერ გამოუთქვამთ ენითა“.

ამგვარად დაარსდა საუკუნო კავშირი მგოსანსა და ბუნებას შორის, მათ შორის მეგობრობის ხიდი გაიდვა და, ვინ იცის, იქნებ ეს სამად დაშლილი სიყვარული იგივე მისი სამარადისო სატრფოსადმი გრძობაა, რომელსაც ყოველი ნაბიჯის გადადგმა-

ზე აგონებს ცაზედ ვარსკვლავი, ირგვლივ ტყე ბუჩქნი და ვარდი მისის მიჯნურის ბუღბულით; თვალს მოციმციმე ვარსკვლავი აგონებს სატრფოს, ქაჯებისაგან მოტაცებულს, მის ყნოსვას ვარდი და ია აღვიძებს და იმავე სატრფოსაკენ მიახედვინებს, ხოლო მის სმენას ბუღბული ატკობს და ჩასძახის ზეციურ ჰანგებს, მოძმეთა გასაღვიძებლად.

სიყვარული, ბუნებასთან კავშირი და სიკვდილ-სიცოცხლე—აი დიდი საგნები, რომელსაც ეხება მსოფლიო ღირიკა და ქართული ღირიული ღი-ტრატურაც აღსაფხვან მალალ ნიკიერ და დიდებუ-ლი ლექსებით, რომელთაც აქვს შინაარსად ბუნე-ბისა და სიყვარულის გამოხატვა. მაგრამ სიკვდილ-სიცოცხლე კი ნაკლებ იპყრობდა ქართველ მგო-სანთა ყურადღებას. არც ქავჭავაძეები, არც ორ-ბელიანები, არც ერისთავები არ შეხებიან ღრმად ამ საგანს. ეს კიდევ არაფერი ქართველის ერის სულის კაეშნის გენიოსი ბარათაშვილის ყურადღე-ბასაც კი არ იქცევდა ეს მძიმე საგანი, მხოლოდ ერთხელ, ისიც წერილში და კიდევ მეტი რუსულ ენაზედ—აღვიწერა საიდუმლო სევდა სიკვდილის სიმბოლოს სასაფლაოსა, თორემ ლექსში ერთი სიტ-ყვაც არ უთქვამს. გასაოცარია, რატომ იზიდავდა ასე სუსტად ეს საგანი ჰმუნვით აღსაფხვან ჩვენ მგო-სნებს, რომელთაც ყოველივე ხელს უწყობდათ სიკვ-დილზედ ეფიქრათ, სიცოცხლე დაეგმრათ და სიკვდილს მიგვეგებოდნენ როგორც დამხსნელ ძალას. მეშინია თქმა, მაგრამ არ შევცდები თუ ვიტყვი, რომ ეს

არის ბრალი მისი, რომ ქართველები მეტად ნაკლები ფილოსოფოსები ვართ, ძალიან გვაკლია სიღრმე ბუნებისა ამიტომაც გვერდს უვლის ჩვენი ლიტერატურა თვით უდიდესსა და უმძიმეს საგანს პოეზიისას, რომელიც უცხოელ ლირიკოსთ ყოველმხრივ აქვთ დახატული.

არც თ. აკაკი წერეთლის ჩანგს მოუცლია სიკვდილ-სიცოცხლის საიდუმლოების აღსანიშნავად, ამ მოვლენისაგან აღმძვრელის გრძნობების გამოსახატავად. მისთვის როგორც ყოველივეს ამ ქვეყნად სიკვდილსა და სიცოცხლეს მნიშვნელობა აქვს პოეტის მთავარის აზრის მიხედულებით. სიცოცხლე იმდენად მიაჩნია საპიროდ, რამდენათაც იგი ემსახურება სამშობლოს. სამშობლოსთვის თავგანწირულის მგონის სიცოცხლეს იგი ხატის წინ ანთებულ სანთელს ადარებს.

„ის საიდუმლო პარპალით
„ბნელს თანტავს თვისი ნათელით.
„მყუდროდ, უხმოდ და უძრავად
„ღნება, ვით მსხვერპლი ღიადი,
„რომ მადლით გაასპეტაკოს
* თვალ-უწდომელი წვდიადი!
* მიესჩერებივარ ამ დიდ ძალს
„მწარ-ტკბილად ჩაჟიქრებული
„მეცა უსიტყვოდ, უძრავად,
„ცის სვეტად გაქვევებული
„რაღაც უცნაურ ერთობას
„ვხედავ სანთელს და ჩემ შუა

„მხოლოდ ვგრძნობ... თვარა ვერ სწვდება.

„ჩემი ჭკუა და გონება;

„სანთელი მგოსნის ხორცია

„სიცოცხლე მოკლე პატრუქი,

„ნათელი—ჭკუა გონება

„იმათგან გამონაშუქი.

„ჩემი ხატია სამშობლო,

„სახატე—მთელი ქვეყანა

„და რომ ვიწოდე, ვდნებოდე

„არ უემიძლია მეც განა?

„კი მაგრამ, — (განაგრძობს სვედა მორეული პოეტი)

მნათე არსად სჩანს,

ჩემთან მომტანი „ცეცხლისა,

ის მოციქული მომავლის

მსგავსი ჭიკჭიკა მერცხლისა.“

ყოველივე განმარტება ამ ღვთივ მშვენიერის ლექსისა მეტია, თქვენ ნათლათ ჰხედავთ აქ სიწრფელესა და სიღიადეს მალალის გრძნობისათვის თავგანწირულებისას.

სიკვდილი თ. აკაკი წერეთელს მიაჩნია რაღაც არა სანატრელად და ორ ჭირში ერთის არჩევას ამჯობინებს, მხოლოდ დღე ნიადაგ იმას იმეორებს „სჯობს სიცოცხლესა ნაზრახსა, სიკვდილი სახელოვანია“ და იმაზედ კი თავის დღეში არ დაფიქრებულა პოეტი, თუ სიკვდილის წინაშე ან სახელოვანი სიცოცხლე რა არის და რა ფასი აქვს. გაბიაბრუებულსა და მოტყუებულ სატრფოს ლეჩაქ-მოხდილს, გაშიშვლებულს და ფეხით გათე-

ლილს ეუბნება: იცი მე რას გირჩევ,

„ვით სნეულსა და ავადმყოფს?

„თუ ორ კირში ერთს აირჩევ,

„გარყენას ისევ სიკვდილი სჯობს“.

საფლავისკენ თუ მიისწრაფვის, იმიტომ, რომ „შავ საფლავამდის მტრობა ველარ ჩაპყვება ძალმიხდობს მკვდარსა და მკვლევართა შავნი საქმენი ფერს ვერ უცვლიან თეთრსა სუდარსა“. სიკვდილი განსვენებაა „გრძნობათაგან“, რადგან საუკუნო ძილით განსვენებული ვეღარასა გრძნობს. ამიტომაც თუ პოეტი „საფლავისაკენ მიეწურება“, იმიტომ იქ „იხილავს ის განსვენებას, **უგრძნობლობითა** იმ **უმწარ-ტკბილით**, ბოლოს მოუღებს რა მოთმინებას საუკუნოსა უფსკრულის ძილით“. ნაღვლიან მგოსანს, რომელსაც შავბედი ეწვია და ფრთებ დაკეცილმა ოცნებამ მთლად წაუწყმიდა იმედი და სიცოცხლე გაუმწარა, ასე ურჩევს გონება:

„დააცხრე გულის ვნებაო,

„სიცოცხლე არის მონება

„სიკვდილი განსვენებაო“.

თ. აკაკი წერეთელმა პოეტი ფუტკარს შეადარა ბზულია მოუსვენარსა, რომელიც „დაბზუა, დაფრინავს, ქვეყანას თაფლოუქს უმზადებს და სანთელს უნთებს ზენასა, და ვინც ხელს უშლის შრომასა, იმის დროზედ კბენასაც არ იშლის“. არც თ. აკაკი წერეთლის მუზას მოუშლია დროზედ კბენა ხელის შემშლელისა. თ. აკაკი წერეთლის სატირაც,

როგორც რეალური, ბევრად განიჩევა რომანტიულისა და კლასიკურის სატირისაგან. თუ კლასიკური სატირა სასაციოდ ხდიდა საზოგადო ნაკულევენებას კაცისას (სიძუნწეს, სიმხდალეს, სიბოროტეს და სხვა) და რომანტიკოსებს თავიანთის კბენის ღირსად მართო ბოროტ სულები და ღმერთები მიაჩნდათ, თ. აკაკი წერეთელი უფრო მდაბიურ საგნებს ეხება. უმეტესი ნაწილი მისის სატირისა პირადობას ეხება და ხშირად მეტად რიგიან პირადობასაც. ამგვარი სატირა, უნდა ესთქვათ, თ. აკაკის სუსტი მხარეა. მისი „კბენის“ მსხვერპლნი გამხდარან ისეთნი, რომელითაც თავისდღეში მისის შრომისათვის ხელი არ შეუშლიათ. საკმაოა გააჯავროს პოეტი ვინმემ, ბრალია თუ უბრალო იგი, რომ პოეტმა თავისი მხამიანი ისარი მომართოს სხვას გარდა ამ შემთხვევაში იგი ისეთს დამნაშავეობასაც კი ჩადის, რომ თავისს დიდებულ თანამეკალმესაც არ დაინდობს ხოლმე. და ამისათვის მისს სატირას უფრო ხშირად კერძო პირადობა აქვს ხოლმე, რომელთა მცირე სიბოროტეს არავითარი დიდი მნიშვნელობა არ აქვს ცხოვრებისთვის და ამიტომაც თ. აკაკი სატირას მართო დროებითი ხასიათი ჰქონდა და აქვს და მართლაც უკომენტარიოდ ძნელი გასაგებიც არის. სწორედ ეს დარგი მწერლობისა უნდა ჰქონდეს თ. აკაკის სახეში, როცა ერთ ადგილს სწერს: „უმეტეს ჩემ ნაწერს დღეს იმდენათ დაკარგული აქვს მნიშვნელობა, რამდენათაც დრო და ჟამი იცვალა და მხოლოდ მაშინ

იგულისხმება, როცა მოვიხსენიებთ იმ გარემოებას, რასაც გამოუწვევია ჩემი მხრით რომელიმე გვარი მწერლობა“-ო. თუ აქ თავისი პუბლიცისტური და სატირიული ლიტერატურა ჰქონდა მხედველობაში თ. აკაკის, სრული ჰეშმარიტებაა სწორედ. მაგრამ ამ დარგშიაც მოიპოვება ერთგვარი ლექსები რომელშიაც თ. აკაკიმ მისი ნიჭის საუკეთესო მხარე გამოიჩინა. ეს გახლავსთ მისი არაკები. მართალია, როგორც საზოგადოდ, ისე მისი არაკებიც გადმოკეთებულია, მაგრამ აქ სწორედ გადმოკეთება ნიშნავს გადმოქართულებას. ეზოპის, ლაფონტენის და კრილოვის არაკების შინაარსი ნამდვილის ქართულის მოტივებით აქვს გადმოცემული და სწორედ დიდის ხელოვნებითაც, (მაგ. „დემიანოვა უხა“ — ქირვეული თამადა აკაკისა). არაკებშიაც სწორეთ იმათ უნდა დავუთმოთ უპირველესი ადგილი, რომელიც პოეტის მთავარ აზრს ეხება. ამათში კი შედეგად „ალექსი“ უნდა ჩაითვალოს და რომლის ეგრეთ წოდებული, მორალი ეს უნდა იყოს: „მელა კუდურა და მასთან მურა, რომლებიც წელან მეგობრათ სწამდა, მრისხანე ძალით, თვალის ბრიალით, უღრენდნენ და თანც ილესდენ კბილებს! და მაშინ ცხვარმა, შიშით შემკრთალმა, ცრემლით ურჩია საბრალო შვილებს: „აჲ კი გვიმართებს, ამ მინდვრებს და მთებს გამოვეთხოვოთ—მონა ვართ მელის.... გვაწევს ღეთის რისხვა, **სანამ აწ ჩვენ სხვა არ გამოგვიხსნის და არ გვიშველის...** ვმონოთ ჯერ შევბედს, ნუ ვკარგავთ იმედს: სოფელი

ბრუნავს აღმა და დაღმა. რომელმაც ჩვენა არ მოგვასვენა—ეგებ დაგლიჯოს მელაც იმ ძაღლმა და ჩვენც მაშინა... ჩუ! შემაშინა რაღაც ჩვენებამ, ამბობს „ფრთხილადაო! ჯერ მსხვერპლი უნდა, უმანკო წმინდა, განსაწმენდელი შეილის-შვილადა. ეს რა წარმოთქვა, ყელს შეიბა ქვა ნიშნათ მონების... დადუმდა ცხვარი ძირს თავ დახრილი იწყობტირილი... დღესაც არ თქრება იმას ცრემლთ-ღვარი, იმ არე მარეს, ჩაგრულ მწუხარეს გულ მოსაკლავათ რწყავს ის ცრემლთ ღვარი... და რომ შეაშროს ის ცრემლი ერთ დროს, მისთანა გმირი ჯერ არსად არი“.

ამით ვათავებთ ჩვენ თ. აკეკი წერეთელის პოეზიის შესახებ ბაასს. ჩვენ არ ვეხებით არც მის პროზას, არც მის პოემებს, არც მის დრამატიულ ნაწარმოებებს, ჯერ ერთი იმიტომ, რომ ჩვენის წერილის უმთავრესი საგანი სალირიკო ლექსებია და მეორეც იმიტომ, რომ პოეტის ნიკი, რომელმაც შეჰქმნა დიდებული ნაშთი და ღრმა კვალი გაატარა ჩვენს ცხოვრებაში, სწორედ ამ ლექსებში გამოიხატა სავსებით, მისი ისტორიული პოემა „თორნიკე ერისთავი“, „ბაგრატი“, დრამა „თამარ ცხიერი“ და „პატარა კახი“, მისი „ბაში-აჩუკი“ ერთისა და იმავე აზრით აღსავსენი, სულ სამშობლო ისტორიის იდეალიზაციაა და ამ მხრით იგინი წამდვილ რომანტიული ნაწარმოებნი არიან და მარტო პოეტის პირადის შეხედულების გამომსახველი. ეს პოემები და დრამები გვარწმუნებენ, რომ ძველ

საქართველოს მზებზედ არც ერთი შავი წინწყალიც არ ყოფილა, ყველანი მხნენი იყვნენ, გულადნი, მამაცნი, ყოველის სიკეთითა და მშვენებითა აღსავსენი. ბერი ბერობას არ კადრულობს, პოლიტიკური მოღვაწეა და თავგანწირული მოწამე, მეფე ისე ადვილად სწირავს თავს გვირგვინს თან ერთად თავისს თავს და სკრიპტრასთან ერთად სულს სამშობლოსთვის, თითქო ფლავის ქამა გადაეწყვიტოს. ზნე დაცემული დედოფალი, ვნებათა ღელვის უძირო ზღვა, თვალის დახამხამებაში იცვლება ანგელოზად და სწირავს არა თუ თავის ვნებას, თავისს სიცოცხლესაც შეურაცხყოფელ სატრფო მგოსანს და მისის აზრის განხორციელებას შველის. ომში ყოველთვის ერთი ქართველი ათასზედ იმარჯვებს, სიბრძნეში და ომის ტაქტიკაში ქართველები სჯობნიან. ეს ყველა გაზვიადებული და პოეტის ოცნებით შეჟღერადებული წარმოდგენაა სინამდვილისა. თქმა არ უნდა, დიდი გმირულ სული უნდა სდგმოდა იმ ერს, რომელმაც ამდენ აოხრებას კიდევ გაუძლო, მაგრამ ისიც მართალია, რომ თუ დიდ გმირებს გვერდით დიდი სულით დაცემულები არა ჰყოლოდა, ჩვენის ბედის ჩარხი სხვა რიგად დატრიალდებოდა.

მე მგონია აკაკიზე რისამე მთქმელს და ამ ნათქვამის გამგონესაც თავში უტრიალებს ერთი აზრი, ეს აკაკისა და ილიას შედარება. ეს სურვილი სრულიად სამართლიანია და კანონიერი. ორი დიდი მწერალი, წარმომადგენელი ჩვენის ტურფა

მხრის ორი საუკეთესო კუთხის (იმერეთისა და კახეთისა) ძალა-უნებურად აღვიძრავს სურვილს შედარებისას და რაკ შედარება იქნება, ადამიანის აზრად მოუვა, რომელი მათგანი სჯობია ან უმაღლესად სდგასო*). მაგრამ ამ საკითხზედ პასუხის გადაჭრით მიეცემა ყოველად შეუძლებელია.

ხშირად შემიდარებია ხოლმე ქართლისა და იმერეთის ბუნება. კორტოხის იქით მწირი ბუნებაა, გაწლილი ველი, ერთფერი და ერთგვარი, ირგვლივ მთები და გორაკები გაცრცენილი და ქვა-კლდით აღსავსე, შუაში მდორე და მღვრივე „მრავალ დროის უტყვი მოწამე“ მტკვარი „მიბუტბუტებს“, იქა-აქ ციხე ქალაქთა ნანგრევი მოსჩანს, ცა როგორაღაც გახუნებულის ფერის არის, იმერეთის დაგვარდა ცასთან შედარებით, მწვანეს როგორაღაც გადამწვარის, გამხმარის ფერი ადევს. მაგრამ ყოველივე ეს თქვენში ღრმასა და აღმოუთხვრელ წარუხოცველ შთაბეჭდილებას იწვევს, თქვენი გული სევდითა და ვარამით ივსება, თქვენის თვალის წინ იშლება სურათი ჩვენი, ტანჯულის სამშობლოისა, თქვენი თვალი თითქო აგრე ხედავს ათასგვარის ხალხის ჯარს, რომელსაც თავისი ძლევა-მოსილი მსვლელობა აღუსრულებია საქართველოზედ და თავისი მტრობისა და გამარჯვებისა სამარადისო კვალი ცეცხლითა და მახვილით აღუნიშნავს ჩვენის

*) ჩვენ სახეში გვაქვს მა ორ მწერალთა მხოლოდ სალირიკო ლექსების შედარება და არა მათის საზოგადო ლიტერატურულის მოღვაწეობისა და მნიშვნელობისა. (ამის გამო იხილეთ ჩვენი ეტ. ქართ. ლიტ. წერ. IV თ. ილ. ქავეკაჟე).

სამშობლოს ავანგარდის გულ-მკერდზედ. ეს გაცრ-
ცვნილი ზთები, ეს ციხის ნანგრევები, დროთა
ვითარებისაგან ძაბით შემოსილი, თითქო ბედ-კრულს
სამშობლოს გლოვენო, ასე გგონიათ გუშინ იყო
დამწვარი და გადაბუგული მონგოლთა და სპარს-
თაგან, ეს სანახაობა საუკუნო მკმუნვარების ბეჭედს
ასვამს თქვენს გულს. თქვენს გულსა და გრძო-
ბას იტაცებს ეს აოხრებული მიდამო და ღრმათ
ჩაგაჩნდებათ ხსოვანში სასიცოცხლოდა და სასიკვ-
დილოთ.

ამ „ჯართა ველზედ“ თქვენ ხედავთ, რომ
ერთის ციხის ნანგრევის გვერდით თავმოყრილია
მცხოვრებნი, თითქო წიწილები კრუნს შეჭფარები-
ანო (შედარებაც აკაკის არაკიდანაა), რაკი ყვაე-
ყორანისა უცნაური ჩხავილი გაიგონესო, ერთმა-
ნერთს მიჰკვრიან, რომ მტერს თვალი აუხვიონ და
თუ აღარა გაეწყობარა, მერე ერთის ძალით შე-
ებრძოლონ. აქვე მუშის ლულუნს გაიგონებთ, იმ
უცნაურს კვნესითა და სევდით აღსავსე ლულუნს,
„მწუხარეს ვით გლოვის ზარსა“, რომელიც „თუ
სევდას მობერს დაჩაგრულს გულსა, უკუჰყრის
კიდეც ვითა ღრუბელი“. . . ეს ლულუნი გამომხატვე-
ლია მთელის საუკუნოების ქართველის ტანჯვით
შემოსილის გოდებისა და კვნესისა, ეს ლულუნი
აღმოსავლეთისა პესსიმიზმის ნათესავია, იმ პეს-
სიმიზმის, რომელსაც ბუდა და ქრისტე ჰყავდა მო-
ციქულებად— იგი ერთხმითა, მონოტონური, მაგ-
რამ მასთანაც ღრმა გულის ძირიდან აღმონაკვნესი

„ნაღველ-ძმრით“ შეზავებული და ერთხელ გაგონილი საუკუნო სამახსოვროდ რჩება სმენასა და გონებას. მთელი ეს ბუნება, ბუნების ნაწილი ტყე და ველი, კაცი და მისი სიმღერა და ლაპარაკი მელანხოლიით აღსავსეა. თავდაპირველად კაცს თითქო კიდევაც გულგრილადა და ნაწყენად სტოვებს, მაგრამ თან-და-თან თავისის ერთგვარის ღრმა სევდიანის სახით ჰიპნოტიურის ძალით ხიბლავს და იზიდავს ადამიანს და დაბოლოს სამარადისოდ იმონებს. ასეთი არის, ბატონებო „განდევილის“ ავტორის პოეზია.

სულ სხვა გვარია კორტოხის აქეთა ბუნება. ყოველი ნაბიჯი სულ სხვა და სხვა სანახაობას წარმოადგენს: აგერ ველი, აგერ მინდორი, აგერ გორაკი, აგერ მდინარეებით დასერილი ხეობა, ხეტყე და მწვანე ბალახი ათასფერია, მართალია მწვანეა, მაგრამ ეს მწვანე ათასგვარის ტონისაა, ნიადაგ მოცინარი და მხიარული ბუნებაა. აქ ნანგრევებიც კი სულ მწვანე ხავერდით შემოსილია, თითქო დარდი თავის ღღეში არ ეგემოს და სადღესასწაულოდ მორთულიყოს, აქ მდინარე ანკარაა და ჩქარი, გატაცებული ეკვრის გულში ტურფა მიდამოებს, მის სარკე წყალში იხატება „ცა-ფირუზ“ — „ხმელეთ-ზურმუხტი“. აქ ადამიანთა მოსახლეობა ერთი მეორეზედ მოშორებით არის, თითქოს ბუნების სიმშვენიერით გამაძლარ კაცს არც კი სჭირდებოდეს თავისის მსგავსის სიახლე, აქ ზამთარშიაც კი ია.ვარდი ჰყვავის.

ამ მხარეს რომ შეჰხედავ, ასე იფიქრებ, კაცს აქ თავის ღღეში სევდა სიზმარშიაც არ უნახავს და კენესის ხმა შორიდანაც არ მოსმენიაო.

აქაური სიმღერა ცელცი და ცქრიალაა, კლი-
მანჭურებით აღსავსე, ადვილად მისახვედრი და გა-
საგები, მაგრამ ადვილადვე დასაფიწყებელი. სულ
მთლად ერთიანად ამ სანახაობას არც სიღრმე აკ-
ლია და არც აზრი და მწვენიერების რამ ღმერთაა.
ასეთი სურათი თუმცა ისეთს ღრმასა და მქმუნვარე
ბეჭედს ვერ ასევამს კაცის სულსა და გულს, მაგრამ
სამაგიეროთ უცრათ გზიბლავსთ, თავს გაყვარებთ.
იგი თავისის სიღბოვლით და სიციცხლით სასოებით-
სა და იმედის აღმძვრელია და ჭირსაც კი სიცილით
უხვდება. აქ „უსულონი და უსაკონიცი“ კი იცინიან
და მხიარულებენ, ჩიტნი გალობას ამბობენ, ფო-
თოლნი ტაშს უკრავენ და მდინარეც კი, თითქო
ღეკურს თამაშობსო, მარდათ მისჩიალობს სიცილ-
კისკისით, ეშმაკურად უვლის ზურმუხტით შემო-
სილ მიდამოს და თითქო ყურში უჩურჩულებს ტყე-
სა და ველს, ქვასა და კლდეს: „არ მომკვდარა-
მხოლოდ სძინავს და ისევე გაიღვიძებსო“.

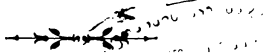
ასეთი არის, ბატონო, პოეზია იმ ტრილო-
გიისა, რომლის მადლით ცხებული ავტორი სიყმა-
წვილიდან „აღმართ აღმართ მიდიოდა, მოხიბლუ-
ლის და წემცდარის სატრფოს სანახავად“ და მისის
გულგრილობით დანაგულმა „ნახევარის სიციცხლის
გზა გალია, სიტკბოზედა მწარე მეტი დალია, მაგ-
რამ მაინც არ შორდება მწუხარება და ჭირი“, და
ბოლოს თუმცა თავი „უბედურად“ დასახა, რაკი
სატრფო მისი მტრად გარდაექცა, მაგრამ გული
მაინც არ გასტეხია, გაზაფხულზედ მაინც „მერცხა-
ლი“ შეუფრინდება ხოლმე, „გაზაფხული, გაზაფ-
ხულიო“ შესძახებს, „გულს იმედი დაესახება და

სასოებაც ფრთას გაშლის“ ხოლმე და გამამხნევე-
ბელის ფიქრებით მოცულია; „ახლოს არის მომა-
ვალი, მოესწრება რაც უნდოდა ზამთრისაგან და-
ჩაგრულსა, ნახავს ქორწილს ბუნებისას. გაიგონებს
მის მაყრულსა, დაჰყნოსს ვარდსა გადაშლილსა, უქვ-
რეტს ნაზად დახრილ იას და ბულბულიც გააგო-
ნებს ძველებურად „ტია, ტიას“.

თ. აკაკი წერეთელი ერთი იმ სამ დიდ პოეტ-
თაგანია, რომელნიც აცისკროვნებენ ამ საუკუნის
ჩვენ ლიტერატურას. პირველი ამ პოეტთაგანი „ქკუ-
ით ურწმუნო, გულით უნდო, სულით მახვრალი“
დაუსრულებელის თავგანწირულებითა და ლმობიე-
რებით აღსავსე სასოწარკვეთილებისა და კაემნის
მგოსანი იყო. მეორე კი მხნე და მამაცი მგოსანი იყო
„დღეინდელობით“ აღშფოთებული, მისი მდგარი
და სასტიკის მსჯავრის მდებელი; წყევითა და კრულ-
ვით მომხსენებელი იმ ცხოვრებისა, რომელსაც
უწოდებდა „ცოდვის სადგურს, სადაც მართალი გზას
ვერ აუქცევს განსაცდელსა მას ეშმაკისასა, სად
ცოდვა კაცსა სდევნის დღე და ღამ, **ვითა მპარავი
და მტაცებელი**, სად რყვნა, წაწყმედა და ღალა-
ტია, სადაც ძმა ჰხარბობს სისხლსა ძმისასა, სად
ყოვლი ნიჭი მაცდურებაა, სად თვით სიტურფე და
სათნობა ეშმაკის მახე და ცდუნებაა.“ მიუხედავთ
ასეთის მკაცრის შეხედულობისა ცხოვრებაზედ, „გან-
დევილობის“ მაინც უარყოფელი იყო და წინასწარმე-
ტყველი ნუგეშისა და იმედის სიმბოლო „შვიდ-
ფერიანის სარტყელის ცისა“. ეს დიდი პოეტი ჩვე-

ნის ერის შეგნებულის უმცირესობის მედროშე იყო: ხოლო მესამე კი თვით თ. აკაკი წერეთელი მთელის ჩვენის ერის მცირედაც არის გონებაში ჩახედულის ნაწილის სასოებისა და უიმედობის, ტირილისა და სიცილის „სარკვა“, მთელის უმეტესობის სევდა-ოხვრისა და სიმღერა-გალობის მეჩანგურეა და მესალამურე; ბუღბუღია დღე-და-ღამ განუწყვეტლად მყეფარი სატრფო ვარდის „დაზრობის“ გამო; უნუნ-გეშო ტარიელა, „რომელსა ცრემლი სდის შეუშრობელი“, ნესტანის ქაჯთაგან ცხრაკლიტულში დამწყვდევის გამო. იგი „ფუტკარია, ბზუილა მოუსყენარი, ხატის ბუზი, ზეცის მუშა, რომელიც სულსა სწირავს და გულს უძღვნის ღვთის და კაცის ტკბილ სამსახურს და ვინც ხელს უშლის შრომის დროს, მხოლოდ იმისი მკებნარი“; იგი ამ ნახევრის საუკუნის განმავლობაში „სანთელი“ იყო, რომელიც „საიდუმლო პარპალით ბნელს ჰფანტავს თავის ნათელით და მყუდროდ, უხმოდ და უძრავად დნება, ვით მსხვერპლი დიადი, რომ მადლით გაასპეტაკოს თვალ უწდომელი წყვილიადი“.

მაშ რაკი ასეა, დაე, მთელი მისი ქვეყანა, ე. ი., მთელის მისის ერის გული მადლობით აღსავესე გული, მგონის სახატედ იყოს, რომელშიაც ეჭმნება მას სამარადისო და ხელ უხლები ბინა ერის თანაგრძობისა და სიყვარულისაგან აღგებული და ერის თაყვანის ცემისა და დიდებისაგან შეხუტული.

ფასი სამი შაურნი.

89